

СТАНОВИЩЕ

По процедура за придобиване на
образователна и научна степен
„Доктор“
Професионално направление 8.2

Тема: ПСИХОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА АВТОРСКОТО ПРАВО
В СЪВРЕМЕННОТО ИЗКУСТВО

на Василка Миткова Цанева,
докторант към Катедра
„ПСИХОЛОГИЯ НА ИЗКУСТВОТО, ХУДОЖЕСТВЕНО ОБРАЗОВАНИЕ
И ОБЩОАКАДЕМИЧНИ ДИСЦИПЛИНИ“, ФИИ, НХА

научен ръководител: проф. д.ф.н. Правда Спасова

от проф. д-р Бисера Вълева, СУ „Св. Кл. Охридски“

1. Дисертационният труд на Василка Цанева, представен за становище, се състои от следните части: увод, три глави, заключение, библиография и приложение. Общият обем на текста е 208 стандартни страници (166 страници текст и 42 страници приложение). Библиографията включва 122 цитирани заглавия, от които на български език 10бр. и на английски език 112бр. Приложението, според изискванията на академичното писане, е извън общото книжно тяло. То се състои от 42 страници с илюстрации и документи, които са основни за онагледяване на тезите на изследването и аргументират основните изводи и приноси на дисертационния труд.

2. Предметът, целите, както и конкретните задачи, са обосновани и професионално формулирани. Предметът на изследване е фокусиран върху различни художествени проявления (форми) на концептуалното изкуство в периода от края на ХХв. и началото на ХХІ в., в междината между концептуалното произведение, процесът на създаване, търсената провокативност на крайното произведение, което е ангажирано със закона *„по начини, които преформулират целите на произведението на изкуството като правен и творчески експеримент, без да пренебрегват значението и въздействието на естетическите и психологическите елементи.“* Докторантката акцентира върху взаимовръзката на художествените и психологичните

страни в такъв аспект на концептуалното изкуство, при който създадените връзки между съвременното изкуство и правото, могат да се разглеждат неотменно и интегрално в ракурса на несъпоставими теоретични области.

3. Обект и изследователски фокус в изследването е пресечната точка в теоретичен аспект на силно отдалечени области като теорията и историята на изкуството с правен анализ, осъществяван като форма на концептуално изкуство.

4. Добро впечатление в труда прави логиката в развитието на текста, аргументацията и представянето на тезите на докторантката в последователните глави, както и обвързването им с илюстративния материал.

Фокус в първа глава на дисертацията на Василка Цанева е битието на съвременната творба като дихотомична, което *„позволява неопределеността на произведението на изкуството като материална същност да бъде преодоляна и поддържана като определен епистемологичен дискурс“*.

Като налагаща се теза - извод от главата е разглеждането на развитието на концептуалното изкуство (съвременно изкуство) в аспекта на философската критика (като критика на неолиберализма), в която докторантката посочва аспектите на правна та теория, както и критика на правото *„които са преплетени с идеи и въпроси, инспирирани от критическата психология“*.

Тя подкрепя съжденията си цитирайки и позовавайки се на различни документи, имена и примери като: Парижка (1884) и Бернска (1886) конвенции, А. Бранков, А. Кушнир, Дж. Ки, П. Карол, А. Данто, Дж. Дики, Брейки и др.

Като водеща теза във втората част от труда е налагането на извода, че концептуалните произведения, базирани или включващи правни документи установяват правно съзнание и спрямо наложените представи за законност и по отношение на взаимодействието между отделните правни институти. Това, според авторката, насочва към творческо изследване и подход към *„възможностите за юридическа свобода на правния субект“* в рамките на концептуалното крайно произведение или времеви акт на създаването му. Василка Цанева и тук се позовава на различни източници като теоретици, визуални артисти, документи, например Л.

Фридман, Г. Хейдън, С. Сиби, П.Юик, К. Лукас, К. Йънг, А. Барън, О'Дохърти, К.Нюман и др.

Третата глава на труда е конструирана като изследване в областта на психологически променените позиции на авторството и интелектуалната собственост в концептуалното изкуство. Докторантката изяснява термина „културна ценност“. Тя се позовава на Хагската конвенция от 1954 г., Конвенцията на ЮНЕСКО от 1970 г., Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство от 1969 г., Конвенцията на ЮНЕСКО от 1972 г. относно опазването на световното културно и природно наследство, Конвенцията от 1985 г. за опазване на архитектурното наследство на Европа, от 1995 г. Конвенцията на Откраднати или незаконно изнесени културни ценности на Съвета на Европа, Конвенцията от Никозия от 2017 г., за да подкрепи и утвърди тезата си. Интересни са примерите в текста в подкрепа на теоретичните обобщения на авторката (колумбийската художничка Гала Порас-Ким, съдебния спор между бившите членове на групата „Velvet Underground“ и „Фондацията за визуални изкуства на Анди Уорхол“, архитект Рем Колхас и др.)

Безспорен акцент и съществен принос на дисертационния труд е разглеждането на проблема за авторството и правото в България осъществен в концептуалните актове на визуалния артист Петер Цанев. Докторантката се позовава на тезата, че *„авторското право не е само режим на права на собственост, но и режим на културни права и в този смисъл връзката между изкуството и закона на авторското право има важно значение за претенциите на самото изкуство (автореферат 18стр.)“*. Василка Цанева се фокусира и разсъждава относно променените роли на авторството и интелектуална собственост в концептуалното изкуство (съвременното изкуство). В този контекст тя разглежда изложбата „Екскурсивни обекти“ – един от представените концептуални актове на П. Цанев, като не само детайлно я описва, но и критически анализира работите на автора.

Дисертационното изследване завършва с аргументирани изводи и защита на тезите като докторантката обобщава връзката между изкуство и авторско право като вече установено и наложено присъствие и като съществена част от концептуалното изкуство.

5. В труда е приложена смесена методология, която е овеществена адаптация на методи от философската критика на изкуството, психологическата естетика и психологията на изкуството. Също така има ракурс към представяне и прочит на правни теории, като към всички части на труда е подходено с интердисциплинарна методология на базата на социология, социална психология, феноменологията, философията на правото и философската критика на изкуството и т.н. Този комплексен изследователски подход, който докторантката прилага в целия текст, определя и значимостта на критическото ѝ изследване.

6. Приносите на дисертационния труд са обособени на стр. 20 в автореферата. От тях впечатление прави този, който се фокусира върху първия опит у нас за обемен анализ на различни изследователски тези и теоретични постановки, които съвместяват изкуствознание, психология и правна теория (авторско право).

В изследването се открояват тенденции, които осветляват специфичното пресичане на постановки от психологията, културологични тези и правна теория, *„свързани с актуалните дебати около неимуществените права като част от авторското право“*. В този контекст в дисертацията има фокус върху творби от български автори, които концептуализират елементи от реалност и реално създават нови формати в концептуалното изкуство.

7. Чрез направените научни публикации (статии) в специализирани издания (Цанева, В.: 2022. Авторското право на художника като творческа стратегия и музеен експонат. Списание Арт Психология, <https://www.artpsychology.net/publications/?NewsId=25>; Цанева, В.: 2022. Психологически и правни измерения на несъществуващи произведения на изкуството. Списание Арт Психология, <https://www.artpsychology.net/publications/?NewsId=26>) резултатите от дисертационния труд имат необходимата популяризация в средата на специалистите в областта.

8. Съпътстващият труда автореферат е коректно разработен и принципно отразява всички основни идеи в цялостната разработка.

9. Анализите и изводите от труда биха били от полза в академичната подготовка на студенти от различни художествени университетски специалности свързани с проблемите на концептуалното изкуство, с теорията и философската критика на изкуството

10. Заключение

Въз основа на изследователските резултати и анализи в представения труд ПСИХОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА АВТОРСКОТО ПРАВО В СЪВРЕМЕННОТО ИЗКУСТВО, както и оценката ми относно приносите и научните публикации на докторантката, имам основание да смятам, че трудът съдържа необходимите качества на дисертационен и предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Василка Миткова Цанева, образователната и научна степен „доктор“.

проф. д-р Бисера Вълева

13.09.2024